

גליון עיטורי מרדכי

עם פסקי גדולי הוראה שליט"א

ההלכות נכתבו ע"י הרב מרדכי יעקב מאיר שליט"א

טו אלול תשפ"ב, בני ברק

8417172@gmail.com

הלכות פרזבול

[א] הלל תיקן לעשות פרזבול. פירוש המילה, "פרוז", תקנה, "בול", פירושו עשירים, דהיינו שהלל תיקן תקנה בשביל העשירים. יסוד התקנה שאדם מוסר את החובות לבי"ד, ובי"ד הם גובים את החוב, ולכן מותר לגבות את החוב¹.

[ב] כל אדם שיש לו כסף בבנק בחשבון של עובר ושב, שיכול למשוך את הכסף מתי שרוצה, חייב לעשות פרזבול, כיון שהכסף שנמצא בבנק נחשב הלואה, ואם לא עשה פרזבול, אינו יכול למשוך את הכסף מהחשבון. ולכן ראוי לעשות את הפרזבול ביום האחרון בערב ר"ה, ולא יעשה את הפרזבול באמצע חודש אלול, כדי שאם יכנס עוד כסף לחשבון לא ישתמט².

[ג] אדם שיש לו כסף סגור בחשבון בנק שלא יכול למשוך את הכסף לפני ר"ה, אם לא עשה פרזבול, יכול לגבות את הכסף מהבנק משום שנחשב מלוה לעשר שנים שלא נשמט בשביעית (שו"ע סימן סז, י).

[ד] לפי שיטת השו"ע (סימן סז, יח) אפשר לכתוב פרזבול רק בבי"ד חשוב, דהיינו לפני שלושה דיינים שבקאים בדין וקיבלו אותם עליהם רבים באותה העיר. ולפי הרמ"א אפשר לכתוב פרזבול לפני כל בית דין. לפי השו"ע צריך בי"ד חשוב כדי שהבי"ד יוכל לעשות הפקר בי"ד הפקר.

[ה] גם לפי השו"ע שצריך לעשות פרזבול בבי"ד חשוב, אין חיוב לבא בפועל לפני בי"ד חשוב, אלא יכול לעשות פרזבול לפני שלושה הדיטות, ויעשה תנאי ויאמר שאם לא מועיל, הרי הם יהיו עדים שמוסר את חובותיו לפני בי"ד חשוב שבעיר, וכן נהג למעשה מרן הגרי"ש אלישיב שעשה פרזבול לפני שלושה ועשה

¹ כתב רש"י (גיטין לב, ב) ז"ל, "גבי פרזבול שהוא מוסר שטרותיו לבי"ד דאיהו לא תבע ליה לב"ח אלא הב"ד והן יורדין לנכסיו ולא קרינא ביה לא יגוש" עכ"ל.

² עיין בשו"ע (סימן סז, ג) שהנותן עיסקא לחבירו פלגא מלוה ופלגא פקדון שביעית אינה משמטת את הפלגא פקדון. ולפי"ז המפקיד כסף בבנק ולא עשה פרזבול, יכול לגבות את הפלגא פקדון. שמעתי מהגר"י סילמן שליט"א.

ועיין בספר ויקהל משה (פרשת ראה) שכתב להסתפק דכיון שבערב ר"ה אחרי צהרים הבנק סגור ובעל החשבון לא יכול לגבות את הכסף מהבנק לכן הכסף לא נשמט משום דנחשב כמו מלוה לעשר שנים. ונראה לענ"ד שיש לטעון ב' דברים מדוע הכסף שבחשבון נשמט. א. בעל החשבון יכול למשוך כסף מהכספומט. (אולם הרבה פעמים אפשר למשוך מהכספומט רק סכום קטן בלבד, א"כ באופן שיש בחשבון סכום כסף גדול לא מועיל סברא זו). ב. בזמננו יש הרבה אפשרויות לעשות משיכות והעברת כספים לחשבון אחר, גם בשעות שהבנק סגור, כגון דרך האינטרנט ואפלקציות, ולכן בזמננו פשוט שגם בשעה שהבנק סגור לא נחשב שהבנק האריך את זמן הפרעון.

תנאי שאם לא מועיל, מודיע להם שמוסר גם לבית דין חשוב שבעיר, וכן יש אפשרות לעשות פרוזבול לפני שני עדים או שלושה עדים, ויאמר לעדים שמוסר את החובות שלו לפני ב"ד חשוב שבדור.³

ו] מורה הוראה לרבים שהוא תלמיד חכם גדול, וקיבלו אותו רבים עליהם להיות לרב הקהילה, או רב השכונה, אבל אינו דן דיני ממונות, אלא רק מורה הוראה בהלכות איסור והתר, אינו יכול להיות אב"ד לעשות פרוזבול, לפי שיטת השו"ע, ועיין בהערה⁴.

ז] מלוה ולוה ששניהם אשכנזים, אם המלוה עשה פרוזבול בב"ד רגיל, הלוה חייב לשלם את החוב, ואינו יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע שצריך לעשות פרוזבול לפני ב"ד חשוב שהמחו רבים עליהם, וכן אם המלוה אשכנזי והלוה ספרדי, והמלוה עשה פרוזבול בב"ד רגיל, חייב הלוה הספרדי לשלם את הכסף ואינו יכול לומר קים לי כמו השו"ע⁵.

³ עיין רמ"א (סימן סז, כ) שפסק בשם המרדכי שגם אם המלוה גר בעיר אחרת, יכול לומר אני מוסר את חובותי לפני ב"ד פלוני שבעיר אחרת, וכן מבואר להדיא בשו"ע בסעיף כא שיכול לומר לפני שלושה או לפני ב' עדים שמוסר את חובותיו לפני ב"ד פלוני בעיר פלוני והעדים יחתמו על שטר שמסר בפניהם, ועיין בשו"ת יביע אומר ח"ד ח"מ סימן ו וכן באור לציון שביעית, שגם לפי השו"ע אין חיוב לבא בפועל לפני בית דין חשוב, אלא יכול לומר שמוסר לבית דין חשוב שבעיר פלונית.

⁴ לפי שיטת השו"ע רב מורה הוראה אינו יכול לעשות מושב ב"ד לגבי פרוזבול כיון שאינו דיין קבוע. ויש לדון לפי שיטת השו"ע שאפשר לעשות פרוזבול דוקא אצל ב"ד חשוב בעיר, שהמחוס רבים עליהם, האם צריך שכל השלושה דיינים יהיו דיינים קבועים שהמחוס רבים עליהם, או שמספיק שהאב"ד יהיה דיין קבוע מומחה לרבים והאב"ד יכול לעשות מושב ב"ד לצורך הפרוזבול לצרף אליו באופן זמני שני תלמידי חכמים שאינם דיינים קבועים.

ושמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שמרן הגר"ק זצ"ל, הורה שרב מו"צ שקיבלו אותו רבים עליהם בתור מורה הוראה, אינו יכול לעשות מושב ב"ד לגבי פרוזבול, והוסיף שאם יש ב' דיינים קבועים יכול מורה הוראה להצטרף לדיינים הקבועים בתור דיין שלישי, כיון שרגילים הרבה פעמים בב"ד לצרף בתור ממלא מקום דיין שלישי, אפילו שאינו דיין קבוע עכ"ד מרן הגר"ק. ויש לדון דהנה מרן החזו"א זצ"ל בשנים הראשונות היה שולח שליח לעשות פרוזבול אצל הבר"צ בב"ד בירושלים שהוא ב"ד קבוע, ובשנת תשי"ב מרן החזו"א עשה פרוזבול אצל מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל וצירף אליו את הרב משה דויטש ואת הרב רפאל יצחק וסרמן. וכתב מרן החזו"א בכתב ידו "הדיינים היושבים כעת בזכרון מאיר", והנה הרב דויטש והרב וסרמן לא היו דיינים קבועים כלל, אלא שצירף אותם בשעת מעשה שיעשו מושב ב"ד ביחד עם מרן הגר"ש ואזנר. ולכאורה ניתן ללמוד מהנהגת החזו"א שמספיק שהאב"ד יהיה דיין קבוע ויכול לצרף אליו עוד שני דיינים באופן חד פעמי בלבד ונחשב ב"ד קבוע. ואולי יש לדחות שהחזו"א עשה פרוזבול רק לפי הרמ"א ולא חשב לקיים את שיטת השו"ע לעשות פרוזבול בב"ד קבוע, וצ"ע, עכ"ד הגרמ"מ.

⁵ יש לדון באופן שהמלוה והלוה שניהם אשכנזים, המלוה עשה פרוזבול לפני ב"ד רגיל, האם הלוה האשכנזי יכול לומר למלוה קים לי כמו דעת השו"ע שצריך לעשות לפני ב"ד חשוב וכיון שהמלוה לא עשה פרוזבול לפני ב"ד חשוב והלוה מוחזק בכסף של החוב, א"כ הלוה לא יהיה חייב לפרוע את החוב.

כתב בית יוסף (סימן סז, ז) ז"ל, "והרא"ש (סימן ג) כתב שריב"א ורבינו אליהו פסקו כלשון ראשון והוא ז"ל סובר כרבינו תם משום דשביעית דרבנן אזלינן לקולא. וא"ת הא בספיקא דממונא נקטינן קולא לנתבע והכא הוי איפכא קולא לתובע. ונראה לי דטעמיה משום דשמטה איסורא הוא ומקילין דלא תנהוג כיון דרבנן היא בזמן הזה ונהי דנפקא מינה לענין ממונא והויא חומרא לתובע מכל מקום כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למיבעי אי מפקינן ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא אי נהג השביעית או לא לקולא נקטינן כנ"ל עכ"ל.

מבואר מדברי הבית יוסף שבאופן שיש ספק האם נשמט החוב אומרים ספק דרבנן לקולא. וצ"ב מדוע במלוה את חבירו לעשר שנים הלוה חייב לשלם, הלא הלוה מוחזק בכסף ויש צד שנשמט החוב. ועיין בשו"ת מהרי"ט (יור"ד ח"ג סימן מ; הובא בגליון רעק"א לשו"ע סימן סז) שתמה על הבית יוסף שיש בשמיטת כספים ב' דינים. א. דין איסור לגבות את

ח] מלוה ולוה ששניהם ספרדים והמלוה עשה פרוזבול לפני ב"ד רגיל, יש אומרים שהלוה אינו חייב לשלם את החוב, כיון שהלוה יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע, ויש אומרים שהלוה חייב לשלם ואינו יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע.⁶

ט] אדם שעשה פרוזבול בערב ר"ה בבוקר, אם נכנס לו כסף לחשבון בנק אחרי צהריים, לפני שקיעת החמה של כניסת החג יכול לומר בעל פה לפני שלושה שמוסר להם את החוב, וראוי שיאמר שאם מועיל מוסר בפניהם את החוב, ואם לא מועיל, הם יהיו עדים שמוסר לפני ב"ד חשוב שבעיר.

י] שביעית משמטת גם הלואת חפצים, כגון הלוה תבנית ביצים, או שקית סוכר או קמח וחייב להחזיר ביצים אחרות, שביעית משמטת את החוב. אשה שלותה משכנתה בערב ר"ה אחרי צהריים ביצים או סוכר וכדומה, אם הלוה באה להחזיר את הביצים אחרי ר"ה, המלוה צריכה לומר משמט אני, ואם הלוה אומרת אף על פי כן תקבל ממנה.

החוב. ב. דין ממוני שהחוב נפקע מאליו בשמיטה, וכיון שיש ספק האם נפקע החוב מדוע המלוה יכול לגבות מהלוה. ונראה לבאר את דברי הב"י שיסוד הדין שפוקע החוב הממוני הוא תולדה תולדה מדין האיסור לנגוש את החוב, וכיון דשורש הנידון האם יש איסור ולגבי האיסור נקבע דין ספק דרבנן לקולא לכן הלוה חייב לשלם. ועיין בשו"ת דובב מישרים (ח"ב סימן י) שמבאר את דברי הבית יוסף שהלוה חייב לשלם משום שנחשב איני יודע אם פרעתיך משום שיש חזקת חיוב ויש ספק האם נפטר.

ולפי"ז נראה שאם המלוה והלוה שניהם אשכנזים, הלוה חייב לשלם ואינו יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע, וכן כתבו בספר מנחת שלמה (שביעית סימן ח) ואילת השחר (גיטין דף לו, ב) שהלוה חייב לשלם ולא יכול לומר קים לי כמו השו"ע שצריך ב"ד חשוב, כיון שדין שמיטת כספים נקבע לפי דין האיסור, וכן שמעתי גם מהגרמ"מ לובין שליט"א שהלוה חייב לשלם, משום ספק דרבנן לקולא ואינו יכול לומר קים לי כמו השו"ע, שכן מוכח מדברי הבית יוסף לגבי מלוה לעשר שנים עכ"ד. ונראה בביאור הדברים שהלוה חייב לשלם משום ששנחשב שהלוה טוען איני יודע האם פרעתיך, או משום שדיני הפקעת הממון נקבעים לפי דיני האיסור.

ועיין בספר ויקהל משה (דברים פרשת ראה) שכתב הגרמ"ש קליין שליט"א שאם המלוה אשכנזי והלוה ספרדי, והמלוה עשה פרוזבול בסתם ב"ד, הלוה הספרדי יכול לטעון קים לי כמו השו"ע ואינו חייב לשלם עכ"ד. ונראה מדבריו שנקט פשוט שאם המלוה והלוה שניהם ספרדים, ודאי הלוה פטור מלשלם, ואפילו באופן שהמלוה אשכנזי והלוה ספרדי מחדש שגם בצירוף זה הלוה יכול לומר קים לי ואינו חייב לשלם. וכן שמעתי גם מהגר"י סילמן שליט"א שאם המלוה אשכנזי והלוה ספרדי והמלוה עשה פרוזבול בב"ד רגיל, הלוה יכול לומר קים לי, וקשה מה יענה על הראיה מהרא"ש והבית יוסף.

⁶ יש לדון באופן שהמלוה והלוה שניהם ספרדים, והמלוה עשה פרוזבול בסתם ב"ד, האם הלוה יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע שצריך לעשות דוקא בב"ד חשוב. ונראה מסברא דכיון שהספרדים קיבלו עליהם את הוראות השו"ע והמלוה והלוה שניהם ספרדים, א"כ הלוה יכול לומר קים לי כמו השו"ע ולא ישלם את החוב. ואפילו שמבואר ברא"ש וכן בבית יוסף שיסוד הדין שמיטת כספים נקבע לפי האיסור, מ"מ כיון שלפי השו"ע העיקר להלכה שצריך לעשות פרוזבול דוקא בב"ד חשוב, נמצא שאסור למלוה לנגוש את הלוה וממילא פקע החוב. וכן שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שאם המלוה והלוה שניהם ספרדים והמלוה עשה פרוזבול לפני סתם ב"ד, הלוה פטור מלשלם, כיון שלפי הכרעת השו"ע נחשב שהמלוה לא עשה פרוזבול.

ועיין בספר חזו"ע (פרוזבול עמוד מט) שמחדש שאפילו אם המלוה והלוה שניהם ספרדים, אם המלוה עשה פרוזבול בב"ד רגיל ולא בב"ד חשוב, הלוה חייב לפרוע את החוב ואינו יכול לומר קים לי כמו דעת השו"ע, כיון שאומרים ספק איסור דרבנן לקולא, וכמו שמבואר בבית יוסף לגבי מלוה לעשר שנים עכ"ד. וצ"ב דכיון שבני ספרד קיבלו עליהם לנהוג כמו השו"ע, מדוע מותר למלוה לגבות את החוב מדין ספק דרבנן לקולא, הלא לפי השו"ע עיקר הכרעת ההלכה שצריך לעשות דוקא בב"ד חשוב, א"כ הלוה יכול לטעון שאסור למלוה לגבות את החוב כיון שהמלוה לא עשה פרוזבול, וממילא פקע החוב.

יא] בחור שיש לו כסף בחשבון גם צריך לעשות פרוזבול, ובזמננו כל ילד וכל בחור יש לו קצבת כסף מהמדינה שנותנים 50 שקלים כל חודש ויכול להוציא את הכסף לפני החתונה, ולכן כל בחור יכול לעשות פרוזבול בעצמו או יבקש מאביו שיעשה פרוזבול עבורו בשליחותו. ולגבי הילדים הקטנים האב יעשה פרוזבול עבורם מדין אפוסטרפוס של הקטן או מדין זכין עבור הקטן.⁷

יב] ניתן לעשות פרוזבול רק אם יש ללוה קרקע, ואפילו אם אין ללוה דירה פרטית משלו, אלא שהלוה גר בדירה שכורה, או שהלוה שואל דירה בחנם, נחשב שיש ללוה קרקע. אין מציאות של אדם שאין לו קרקע, אלא רק אדם שמתארך וישן ואוכל בבית חבירו ובכל שעה המארח יכול לסלקו מביתו, בצירוף זה נחשב שאין ללוה קרקע (ש"ת חתם סופר ח"מ סימן נ; פתחי תשובה סימן סז ד). אם אין ללוה קרקע המלוה יכול לזכות קרקע ללוה.

יג] בזמננו יתכן מציאות של אדם בלי קרקע כגון זוג צעיר שלא קנו דירה וגרים בינתיים אצל ההורים, בלי התחייבות וההורים יכולים להוציא את הזוג מהדירה בכל שעה שרוצים, ואם יש לזוג חשבון בנק ויש להם יתרת זכות של כסף בחשבון נחשב שיש להם קרקע, אלא רק אם יש לזוג מינוס בחשבון בנק, נחשב שאין להם קרקע.⁸

יד] בחור שהלוה כסף לבחור אחר, המלוה יכול לכתוב פרוזבול, כיון שבחור ישיבה יש לו זכות לישן בפנימיה של הישיבה, ממילא נחשב שיש לבחור הלוה קרקע שאולה (מ"מ הגרש"א זצ"ל), ויש אומרים שבחור ישיבה אין לו קרקע. אולם בזמננו כל בחור יש לו קרקע כיון שיש קצבה לכל בחור מהמדינה, והבנק חייב לו כסף ורק בחור שהוריו גרים בחו"ל ואין לו קצבה פרטית ששיכת לו, נחשב שאין לו קרקע.⁹

טו] אשה חייבת לעשות פרוזבול, אולם אשה נשואה שיש לה חשבון בנק משותף עם בעלה, אינה חייבת לעשות, אלא הבעל יעשה, אבל אשה גרושה או אלמנה שיש לה חשבון בנק לבד, חייבת לעשות פרוזבול, ויכולה לשלוח שליח שיעשה עבורה פרוזבול.

טז] אשה נשואה שיש לה חשבון בנק משותף עם בעלה, ויש לה עוד חשבון בנק נוסף על שמה בלבד, חייבת לעשות פרוזבול, ויכולה לבקש מבעלה או מאדם אחר להיות שליח עבורה לעשות פרוזבול, והבעל יכתוב בשטר הפרוזבול שלו שמוסר את החובות שלו ואת החובות של אשתו בשליחותה, ואין צריך לפרט את השם

⁷ שמעתי מהגר"י סילמן שליט"א שבזמננו כל אב חייב לעשות פרוזבול עבור בנו, כיון שיש קצבה לכל ילד מהמדינה, ויש אפשרות להעביר את הכסף מחברה לחברה, ולכן יש להוסיף בשטר פרוזבול של האב שעושה פרוזבול גם עבור בנו.

⁸ שמעתי מהגר"י סילמן שליט"א, וביאר שאם יש להם חשבון בנק עם יתרת זכות, כיון שהבנק חייב להם כסף ויש לבנק קרקע ממילא נחשב שיש להם גם קרקע, כמבואר בשו"ע (סימן סז, כב) ולכן רק באופן שיש לזוג מינוס בבנק נחשב שאין להם קרקע.

⁹ עיין בשבות יצחק שכתב בשם מ"מ הגר"ש"א זצ"ל דכיון שאפשר לסלק את הבחור מהישיבה נחשב שאין לו קרקע, וכן כתב בספר ויקהל משה (פרשת ראה) שבחור ישיבה נחשב שאין לו קרקע, אפילו שיש לבחור זכות לישן בפנימיה של הישיבה, מ"מ יכולים לסלקו בכל שעה עכ"ד. ונראה לבאר את הוראת הגרש"א דכיון שבחור שלומד טוב בישיבה הנהלת הישיבה אינה יכולה לסלק את הבחור בלי עילה מיוחדת, לכן נחשב שיש לבחור קרקע שאולה.

ושמעתי מהגר"י סילמן שליט"א שכל בחור בארץ ישראל יש לו קרקע כיון שיש לבחור קצבת פרטית שלו שהבנק חייב לבחור, ויש לבנק קרקע ממילא יש לבחור קרקע, ורק בחור מחו"ל ממדינה שהקצבה שייכת להורים ולא שייכת לבחור באופן אישי בצירוף זה יתכן מציאות של בחור שאין לו קרקע עכ"ד.

של אשתו בשטר¹⁰. וכן מצוי בחורות שגרות אצל אביהם ויש להם חשבון בנק נפרד, וחייבות לעשות פרזבול, והאב יאמר לבתו שעושה עבורה פרזבול בשליחותה.

[ז] אחרי שאדם עשה פרזבול בערב ר"ה בבוקר, ראוי שכל אדם ילוה לחבירו שקל אחד, אחרי ראש השנה הלוה יבוא לפרוע את החוב והמלוה יאמר ללוה "משמט אני", ולא יקבל את הפרעון והמלוה ישמח שיקיים בפועל את מצות שמיטת כספים (בן איש חי פרשת כי תבא אות כו). ויש להוסיף שצריך להתנות שזמן הפרעון יהיה מיד, דאם לא יתנה, סתם הלוואה שלושים יום, והחוב לא נשמט, דנחשב כמו מלוה לעשר שנים. ויש אומרים שבזמננו יש אומדנא שאדם מלוה על מנת שיכול לתבוע את ההלוואה מיד (מג"א סימן שז יד; משנ"ב סימן שז, מב). ולפי"ז אפילו שלא התנה מפורש שביעית משמטת את החוב. ויש אומרים שראוי שילווה לחבירו סכום חשוב כגון 50 שקלים לקיים בפועל את מצות שמיטת כספים בסכום חשוב של כסף¹¹.

[ח] יהודי חרדי שלקח הלוואה מיהודי שאינו שומר תורה ומצות, והמלוה לא עושה פרזבול, ראוי שהלוה יפרע את החוב לפני ר"ה כדי שהמלוה לא יכשל באיסור, או שהלוה יבקש מהמלוה שיאריך את זמן הפרעון עד אחרי ר"ה, ששביעית לא תשמט את החוב.

[ט] אדם שבא לבית הכנסת בערב ר"ה סמוך לשקיעת החמה ונזכר שלא עשה פרזבול, יש ב' עיצות. א. יאמר לפני ב' עדים או לפני שלושה שמוסר את חובותיו לבי"ד חשוב שבעיר. ב. יאריך את זמן הפרעון של החוב, וכיון שהאריך את הזמן ואינו יכול לגבות ביום ר"ה, לא נשמט החוב.

[כ] מלוה שנמצא באמריקה בערב ר"ה והלוה נמצא בארץ ישראל, יכול המלוה לעשות פרזבול בערב ר"ה אחרי צהריים לפי שעון אמריקה, אפילו שאצל הלוה שנמצא בארץ ישראל כבר נכנס ליל ר"ה.

[כא] מלוה שנמצא בארץ ישראל והלוה נמצא באמריקה, אם המלוה לא עשה פרזבול בערב ר"ה לפי שעון ישראל, המלוה לא יכול לעשות פרזבול בעל פה בליל ר"ה בארץ ישראל, אפילו שאצל הלוה עדיין לא נכנס ליל ר"ה¹².

¹⁰ הוראת מרן הגריש"א זצ"ל (שבות יצחק עמוד ע).

¹¹ שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שראוי בערב ר"ה להלוות לחבירו 50 שקלים כדי לקיים בפועל מצות שמיטת כספים בסכום חשוב של כסף. ויש להוסיף דעיין בספר נחל קדומים (פרשת בהר) שכתב ז"ל, "ואמרו רז"ל: אם אין אתם גובין חובות ושטרות בשמיטה, גם אני לא אגבה עבירות שלכם. ופירשו ז"ל במאמרם (עמוס ו, ז) 'הנה ה' ניצב על חומת אנך', כבעל חוב ושטרו בידו, ובזה אתי שפיר שכיון שאין גובין חובות ושטרות בשמיטה, מידה כנגד מידה, שכביכול הוא כמו בעל חוב (עלינו) ושטרו בידו, לא יגבה שטרו מעוונות, והיינו דכתיב בשמיטה אל תונו, כי סגולת השמיטה שלא יגבה העבירות ולכן צוה הוא יתברך אל תונו, דהוואה ה' נצב כמו בעל חוב ושטרו בידו עכ"ל". ולפי"ז ראוי להלוות לחבירו סכום חשוב של 50 שקלים וע"י שמוותר לחבירו על החטב, מעורר את הכח ואת המידה שהקב"ה לא יגבה את חובו מאתנו. ועיין בחינוך מצוה תפ שכתב ז"ל, "משרשי המצוה, לחזק ולקבוע בלבבנו מדת הנדיבות ולהרחיק תכלית ההרחקה מדת הכילות, ואין נדיב בעולם כמלוה מעותיו עם היותו יודע שהזמן קרב להשמיט הלוואתו ולהפסידה ממנו" עכ"ל.

¹² יש לדון באופן שיש הפרשי שעות בין מקום המלוה למקום הלוה, האם הולכים לפי המלוה או לפי הלוה. ועיין בספר מנחת שלמה (ח"א סימן מז; שביעית סימן ח) שהסתפק בשאלה זו. ונראה לענ"ד שהולכים לפי המקום של המלוה, משום שמבואר ברא"ש וכן בבית יוסף שבאופן שמוותר למלוה לגבות את החוב משום ספק דרבנן לקולא, לא נשמט החוב. וביאור הדברים שישוד ההפקעה של הממון נובע מדין איסור לא יגוש של המלוה לגבות את החוב, ולפי"ז נראה שבאופן שהמלוה נמצא באמריקה בערב ר"ה אחרי צהריים לפי שעון אמריקה, המלוה יכול לעשות פרזבול, אפילו שהלוה נמצא בארץ ישראל ואצל הלוה כבר נכנס ליל ר"ה, דמ"מ כיון שכלפי המלוה עדיין לא חל איסור לא יגוש את רעהו, ממילא גם כלפי הלוה עדיין לא פקע החוב. וכן שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שבאופן שיש הפרשי שעות בין

מקום המלוה למקום הלוה, לגבי פרוזבול הולכים לפי המקום שנמצא המלוה. ועיין בדרך אמונה (פ"ט ס"ק קכז) שכתב שיתכן שהולכים לפי המקום שנמצא הלוה, ולכן אם המלוה נמצא בחו"ל והלוה נמצא באר"י, המלוה יקפיד לכתוב פרוזבול לפני שיהיה שקיעת החמה בארץ ישראל.